

In de marge

De Australische Humanistische Vereniging „N.S.W. Humanist Society” (72, Tooronga Terrace Beverly Hills, New South Wales 2209, Australia) heeft reeds enige tijd geleden een rapport gepubliceerd over Euthanasie. Het is een moedig stuk. Moedig omdat er niet wat vaagjes over dit zo delicate onderwerp wordt geschreven. Integendeel. Men is bijvoorbeeld niet voorbij gegaan aan de niet-vrijwillige euthanasie. Sedert Wereldoorlog II met een taboe belast door Hitler's bandietenstreken ook op dit terrein.

In de introductie wordt de euthanasie gegrondvest op het humanistische uitgangspunt dat ieder mens het recht heeft de tijd van zijn eigen dood vast te stellen (uit de aard der zaak onder afweging van de verantwoordelijkheden die hij heeft).

Vervolgens worden vijf soorten van euthanasie vermeld:

- zelfdoding,

- zelfdoding met behulp van derden,
- doding door derden met toestemming
- doding door derden zonder toestemming,
- „convertibele” doding.

De konklusies zijn:

Zelfdoding al of niet met behulp van derden dient niet langer wettelijk strafbaar te zijn.

Doding door derden met toestemming dient met waarborgen omgeven te worden: een geschreven en getekende verklaring van de man of vrouw zelf, een schriftelijke aanbeveling van de dokter, een schriftelijke toestemming door een „scheidsrechter”, en tenslotte: registratie van deze dokumenten bij een euthanasiebureau.

De doding door derden zonder toestemming wordt voorshands alleen betrok-

ken op nog ongebooren/pasgeboren kinderen én baby's die blijken te lijden aan ernstige geestelijke en/of lichamelijke afwijkingen. Een wet dient aan de ouders van deze kinderen het recht te geven het leven van het kind door een dokter te doen beëindigen.

Onder „convertibele” doding wordt verstaan het onder bepaalde omstandigheden omzetten van doding door derden met toestemming in doding door derden zonder toestemming.

Iemand moet kunnen bepalen (en kunnen rekenen op uitvoering) dat op latere leeftijd wanneer b.v. bij hem of haar seniliteit gaat optreden, derden hun leven zullen beëindigen.

Ik schreef hierboven het een moedig stuk te vinden, maar dat mag mij niet weerhouden óók te stellen dat het ethisch op een belangrijk onderdeel niet of nauwelijks gefundeerd is. Dat geldt voor het uiterst delicate punt van doding van ernstig gehandicapte baby's zonder hun toestemming.

Ik meen dat hier, voor wat betreft de ethische fundering, moet worden uitgegaan van de verantwoordelijkheid van de vader en moeder in relatie tot de mogelijkheden die het kind heeft voor wat betreft zijn zelfverwerkelijking, (hetgeen m.i. verwerkelijking-van-vrijheid is).

Fiege

Hoofdbestuur

Ditmaal een kort verslag ad interim. Bij de aktualiteiten van de HB-vergadering van 6 september kwam de HV-zendtijd weer aan de orde: besloten werd in beroep te gaan bij de kroon tegen de weigering van CRM-minister Van Doorn onze zendtijd uit te breiden. De Omroepraad had gunstig geadviseerd, maar dat advies heeft de bewindsmen aan zijn laars gelapt.

In de vakature kursusleidster HOI werd mevr. Ina Verschuur-Brouwer te Utrecht benoemd.

Daar HB-lid Hommes de plaats van Prins Claus als voorzitter van de Nationale Kommissie Ontwikkelingshulp heeft ingenomen, werd als zijn opvolger Drs. G. W. Grootenhuis (sekretaris HIVOS) ter benoeming aan minister Pronk voorgedragen.

Vorm en inhoud van het Relationele Vormingswerk binnen het HV waren vervolgens punt van uitvoerig overleg met de (aanwezige) Taakgroep Geestelijke Verzorging en Vorming. Het onderwerp werd toegelicht door de (vrijwillige) funktionaris voor dit werk Albert Nieuwland.

Het hoofdbestuur achtte het met name van belang dat wanneer dit werk in de gemeenschappen ter hand wordt genomen, zulks door hiervoor opgeleide

krachten gebeurt. Regelmatige evaluatie werd voorts gestipuleerd.

Evengenoemde taakgroep was hiervoor echter niet alleen aanwezig. Aan de orde kwamen o.m.: de geestelijke verzorging zieken en bejaarden, de relatie van de taakgroep met de g.v. bij de Strijdkrachten en de Inrichtingen van Justitie (beide organisatorisch rechtstreeks onder het hoofdbestuur vallend) en meer algemeen: de integratie van de diverse soorten van geestelijke verzorging.

Hierna werd in aanwezigheid van vertegenwoordigers van het bestuur van de gemeenschap Amsterdam op zijn verzoek de regeling besproken die op het Arnheems Kongres (mei 1973) m.b.t. de minimum-kontributie werd vastgelegd. De voorzitter van de Kommissie Centrale Persoons Administratie, HB-lid Ico v. d. Willik, presenteerde tenslotte het zojuist gereed gekomen rapport. In grote lijnen kon het hoofdbestuur de inhoud ervan onderschrijven.

Ad. I.

Chrysanten en roeiers

Eerst als iemand op de foto levensgroot zijn dood staat op te wachten, wordt hij herkend.

Allen staan zij op de oever, kijkend naar het eigen vogeltje; lacherig: allen.

Niemand herkent zich op deze foto. Wat heet plotseling in een spiegel? Spiegels herkennen nooit iemand. Wat heet plotseling op een foto?

Als ik straks een hand zie voor ogen, help ik mij hopen dat het een eigen hand is, of dat het een hand is die bij mij wil horen.

Hans Faverey „Chrysanten en roeiers”

stichting steunfonds praktisch humanisme

W. Ruitenberg

Over het „hoe en waarom”

Het zal dit jaar 17 jaar geleden zijn, dat „het Steunfonds” werd opgericht. In 1957 zocht de centraal geestelijk raadsman in de inrichtingen van justitie, P. A. Pols, naar middelen en wegen om uitbreiding te geven aan de geestelijke verzorging vanwege het Humanistisch Verbond. Aangezien ook toen al het Verbond kampte met gebrek aan geldelijke middelen kwam hij op het idee, voor de financiering van dit werk en de opleiding en begeleiding van deze raadslieden een aparte stichting in het leven te roepen, die de naam kreeg van Steunfonds Praktisch Humanisme.

Om het beoogde doel te bereiken werd niet alleen een beroep gedaan op de leden van het H.V. maar ook en vooral op diegenen, die geen lid van het H.V. zijn maar deze taken die door het H.V. worden uitgevoerd, belangrijk genoeg achten om aan de financiering ervan mee te helpen. Dit appèl aan ons buitenkerkelijk volksdeel om dit werk dat als een dienst aan de samenleving kan worden beschouwd, te steunen vond steeds meer gehoor. Was in 1957, het jaar van de oprichting van het Steunfonds, de netto-opbrengst slechts f 345,—, in 1963 was het netto-bedrag al gestegen tot boven de f 100.000,—. In 1973 werd het record-bedrag van ruim f 265.000,— netto geboekt.

Wie geïnteresseerd is in de ontwikkelingen die het Steunfonds heeft doorgemaakt kan het jaarverslag over 1973 aanvragen (Paulus Buyslaan 23, Amersfoort) waarin o.a. een overzicht van 17 jaar Steunfonds voorkomt. Op welke wijze het Steunfonds tracht zijn doel te bereiken en welke activiteiten verder worden ontplooid zal in een volgend artikel worden verhaald.

W. Ruitenberg
voorzitter

SAMEN OVERLEVEN

Het hoofdbestuur nodigt alle leden en belangstellenden uit over de overlevingsproblematiek met elkaar van gedachten te wisselen en te zoeken naar oplossingen.

Daartoe organiseert het hoofdbestuur in de komende herfst op vijf verschillende plaatsen in ons land op zaterdagmiddag grote discussiebijeenkomsten.

De data en plaatsen van deze REGIONALE DAGEN zijn:

28 september in **Amsterdam** in Krasnapolsky aan de Dam.

12 oktober in **Zwolle** in Suisse aan de Blijmarkt 15 (in het centrum van de stad)

26 oktober in **Rotterdam** in het Groothandelsgebouw aan het Stationsplein

9 november in **Utrecht** in het Jaarbeurs-kongrescentrum (achter het station)

23 november in **Eindhoven** in het Philips Ontspanningscentrum aan de Mathildelaan (in het centrum van Amsterdam en Zwolle is geen gelegenheid voor langdurig parkeren)

We beginnen telkens om één uur en eindigen om vijf uur.

De deuren gaan open om half één.

De toegangsprijs bedraagt f 2,50.

in dit nummer:

In de marge
pag. 2

Hoofdbestuur
pag. 2

Stichting Steunfonds praktisch
humanisme
pag. 3

Samen overleven
pag. 3

Vrouwenemancipatie en onderwijs
pag. 4

Geestelijke verzorging
pag. 6

Boekbespreking
pag. 7

Ingezonden brieven
pag. 8

Nieuw H.S.H.B.-huis
pag. 8

Vrouwenemancipatie en onderwijs

Fredy Muskee

Sinds 1968 is er in ons land weer een beweging voor vrouwenemancipatie. Joke Kool-Smit heeft met haar artikel over het onbehagen van de vrouw in het novembernummer van dat jaar, de grondslag gelegd voor de oprichting van Man-Vrouw-Maatschappij. Nu, na vijf en een half jaar, is het ledental opgelopen tot 3000.

Deze aktiegroep/vereniging strijdt voor gelijke kansen voor mannen en vrouwen in onze samenleving. MVM is van mening dat mannen en vrouwen gehandicapt worden door de starre rolpatronen in onze maatschappij. De man hoort de kost te verdienen, de vrouw hoort voor het gezin te zorgen. MVM wil deze verstarring van rollen doorbreken vanuit de overtuiging, dat ieder

mens zijn/haar rol in de maatschappij en/of het gezin in vrijheid moet kiezen. Daartoe moet men eerst bewust worden van het feit dat deze rolpatronen bestaan en hoe deze belemmerend werken. MVM probeert dit door publikaties, diskussies en akties.

Niet lang na MVM ontstond Dolle Mina, die een tijdlang nogal wat opzien heeft ge-

baard met haar felle en ludieke akties.

De vrouwenbeweging omvat inmiddels heel wat méér groeperingen, zoals de vrouwenpraatgroepen, Rooie Vrouwen, Paarse September, Feminisme-Socialisme bijvoorbeeld. Zoals alle bewegingen, die zich richten op maatschappijverandering zit ook de vrouwenbeweging met het probleem: waar begin je en hoe pak je het aan.

Bewustwording

Er wordt momenteel voornamelijk gewerkt aan de bewustwording van de volwassen of bijna volwassen vrouw. En omdat dat vaak vrouwen met jonge kinderen betreft is het niet onlogisch dat veel aandacht besteed wordt aan:

- part-time werken
- werkende gehuwde vrouwen
- peuterspeelzalen en kinderdagverblijven
- abortus en hoe beslissen vrouwen daar zelf over (baas in eigen buik)
- hoe krijgen we meer vrouwen in de politiek (in raad en staat)
- alternatieve samenlevingsvormen
- en hoe zorgen we ervoor dat er meer vrouwen goede opleidingen krijgen en dat ze niet gaan werken onder het motto: ik trouw tóch! (en daarna hoeft ik niet meer te werken; oh wat een misvatting!)

Hoewel er ten aanzien van deze problematiek veel werk wordt verzet en iedereen ervan overtuigd is dat dit werk moet doorgaan, wint het inzicht terrein dat de zaken óók fundamenteeler moeten worden aangepakt, dat er iets aan de oorzaken moet worden gedaan. Hoe komt het dat vrouwen gemiddeld een kortere opleiding hebben dan mannen en op de arbeidsmarkt een veel slechtere positie innemen?

Opvoeding

Ons opvoedings- en onderwijssysteem laat weinig anders toe. Want wat gebeurt er? Kinderen worden duidelijk opgevoed binnen het rollenpatroon. Er wordt al van zeer jongsafaan onderscheid gemaakt in wat voor jongens is en wat voor meisjes en daar wordt naar gehandeld. Om het even

cru (maar waar) te zeggen: een opvoeder krijgt van de maatschappij een pakketje pre-fab waarden en normen toegeschoven, daarmee wordt het kind geconditioneerd en de sociale controle is er om tijdens en achteraf te bepalen of het goed gedaan wordt (is).

In een steeds groter wordend aantal gezinnen tracht men af te wijken van de voorschriften en hun kinderen wérkelijk keuzemogelijkheden te garanderen. De moeilijkheid is echter dat kinderen steeds gekonfronteerd worden met factoren waar je als ouder geen of weinig invloed op hebt, bv. de invloed van de buurt, de kleuterschool, de lagere school, waar in de zesde klas nog wel eens gescheiden beroepenvoorlichting en een verschillende beroepskeuzetest aan jongens en meisjes wordt gegeven.

Uw kind kan bv. bij een kleuterjuf terecht komen, die vindt dat jongens niet in de poppehoek horen te spelen en dat meisjes niet in de bouwhoek mogen. Mijn zoon (4 jaar) is een keer huilend van school gekomen. Op mijn vraag: „wat is er aan de hand?” kwam het benepen antwoord: „en ik mocht van juf niet in de poppehoek”. Ik naar school, daar wou ik wel es meer van weten, want ik had het idee, dat de juf vrij progressief was.

„Dat begrijp ik niet mevrouw,” zei ze, „wij zijn allang afgestapt van het ouderwetse idee dat de poppehoek alleen voor meisjes is, ze hebben er immers ook een vader nodig”.

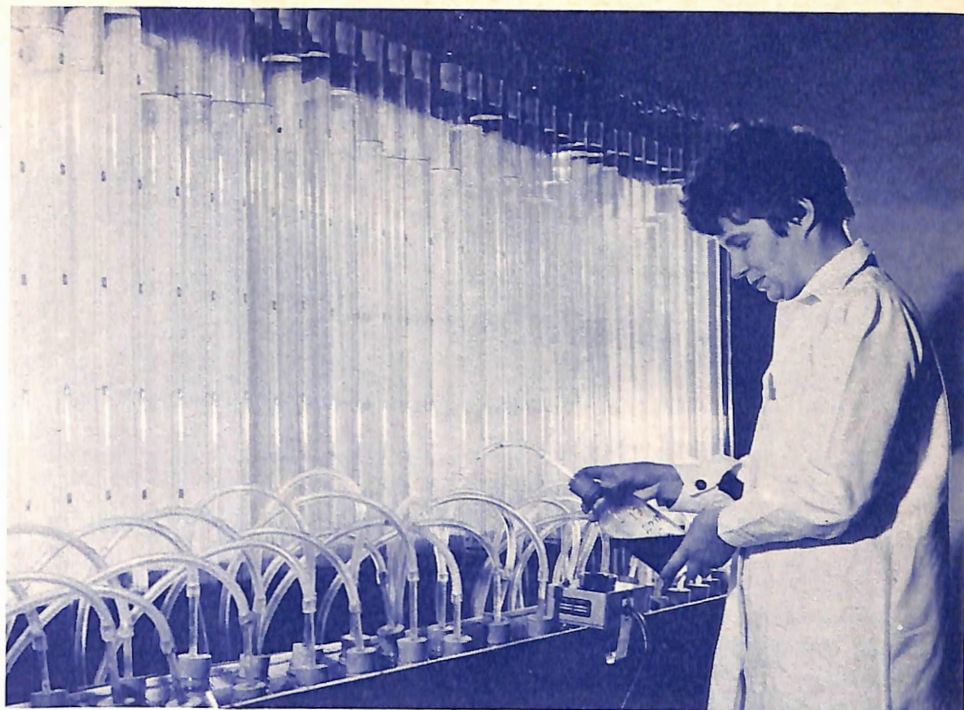
„Maar”, zei mijn zoon, „ik wil zo graag de moeder zijn”. Dat ging de juf te ver!

Leesboekjes

De meest rolbevestigende invloeden zijn waarschijnlijk te vinden in leerboekjes en leesboekjes. Overigens, waarom zijn er aparte jongensboeken en meisjesboeken? Het begint al met de speel-werkbladen op de kleuterschool en het eindigt...?

Alternatieven zijn er nauwelijks. Bij de leesmethodes voor de lagere school ben ik ze nog niet tegengekomen. Bij de „gewone” leesboeken zijn er wel, en gelukkig in toenemend aantal, maar toch nog gering vergeleken bij het aantal rolbevestigende leesboekjes. (Zie hiervoor het „zwartboek” en het „witboek” t.a.v. kinderboeken, uitgegeven door MVM).

Er zijn meerdere onderzoeken gedaan naar

de inhoud van leesboekjes en de resultaten kwamen alle op hetzelfde neer: een zeer starre rolverdeling tussen de mannelijke en vrouwelijke figuren, bovendien komen er 5 à 6 maal zoveel mannelijke figuren in voor als vrouwelijke. De spannende en interessante dingen worden bijna uitsluitend door mannelijke figuren beleefd, terwijl de vrouwelijke figuren voornamelijk op de achtergrond huishoudelijke karweitjes doen of in een erg afhankelijke positie verkeren.

Uiteraard laat dit z'n sporen na op het kind dat het leest, nog versterkt door het feit dat het weinig anders leest, lezen kan. Uit een onderzoek gedaan door de actie „Marie word wijzer”, is gebleken dat in 1971 van de 1000 16-jarige meisjes 347 helemaal geen onderwijs meer volgen en van de 1000 16-jarige jongens: 177.

Van de 1000 17-jarige meisjes volgen 582 geen onderwijs meer, van de 1000 17-jarige jongens: 234.

Van de 1000 18-jarige meisjes volgen 733 geen onderwijs meer, van de 1000 18-jarige jongens: 379.

Er zijn dus veel meer meisjes onder de „werkende jongeren” dan jongens, wat geloof ik lang niet iedereen dóór heeft. En de problematiek van de werkende jongeren is nog veel te weinig afgestemd op één van de belangrijkste oorzaken: de fnuikende werking van het rollenpatroon.

Daarbij komt nog dat de partiële leerplicht juist door meisjes wordt ontrokken, doordat ze veelal werkzaam zijn ergens in een huishouding of in een (kleine middenstands-) winkel, waar op deelneming aan een dag vorming in de week ontslag staat, of werkloosheid, doordat je geen baan kunt krijgen als je gedeeltelijk leerplichtig bent.

Om wat „tegengas” te geven, gaan we een onderwijspakket samenstellen voor maatschappij leerlessen voor het voortgezet onderwijs en een ander pakket voor het basisonderwijs. Maatschappijleerlessen over emancipatie worden al enige tijd gegeven, op pedagogische akademies en kleuter-kweekscholen, op huishoudscholen en mavo's, havo's en v.w.o.'s.

De bedoeling is natuurlijk, dat de hele emancipatieproblematiek en de eigen situa-

tie bespreekbaar wordt gemaakt op iedere school, door de eigen leerkrachten. Die situatie moet herkenbaar worden gemaakt, zowel als ieders „rol”, van waaruit vragen en oplossingen door de betrokkenen zélf geformuleerd moeten worden. Zó hopen we te bereiken, dat mensen bewuster en betrokkener leven en kiezen.

Fredy Muskee

P.S. Informatiemateriaal kan besteld worden bij het MVM-hoofdkantoor, Pastoorswarande 12 te Den Haag, telefoon 070-642631.

RADIO & TV

RADIO:

Vanaf 29 september 1974 vinden de uitzendingen plaats over *Hilversum II* van 9.30 - 10.00 uur.

zondag 29 september:

Hoe leren we de vrede? (Rina Spigt in gesprek met o.a. dr. S. Derksen, auteur van het gelijknamige boek over vredesopvoeding; Regionale discussiedag te Amsterdam op 28 september.

zondag 6 oktober:

O.a.: Volksgezondheid en recreatie (congres).

zondag 13 oktober:

O.a.: Sport is ziek, n.a.v. een rapport van de Wiardi Beckmann Stichting.

In november zullen alle uitzendingen gewijd zijn aan de „humanistische psychologie”.

TELEVISIE:

6 oktober 1974, Ned. II, ± 22.30 uur (KLEUR):

Twee werelden. Twijfels over ontwikkelingshulp in de Dominicaanse Republiek, waar 20 families de macht hebben en een paar miljoen afstammelingen van slaven, op het platteland, nog nauwelijks raad weten met een leven in vrijheid.

Camera: Paul v. d. Bos; Teksten: Karel v. d. Graaf; Regie: Ton Aarden.

Hogere opleiding. Wat doe je ermee?

GEESTELIJKE VERZORGING

P. Kruyswijk

Veranderingen in de welzijnszorg

Geestelijke verzorging gaat niet op in welzijnszorg. Maar ze heeft wel deel aan het brede terrein, dat tegenwoordig met die nieuwe naam wordt aangeduid.

Daaronder vallen dan verder niet alleen geestelijke gezondheidszorg en maatschappelijk werk, maar ook milieuzorg en recreatie en belangrijke aspecten van onderwijs, journalistiek en kunst. Kortom alles wat zich, behalve op de materiële „welvaart”, ook nog richt op het gelukkig-zijn en de sociale creativiteit.

't Lijkt nuttig, ons werk en de vernieuwingen die zich daar voltrekken, eens in dit bredere verband te zien.

In plaats van botjes

Voorjaar '74 gaf de radio een mededeling over de op te richten medische faculteit in Maastricht. Dat men daar de opleiding op een andere leest gaat schoeien. Eerstejaars studenten zullen beginnen met een onderzoek naar de gezondheidszorg in Limburg. Vroeger hoorde je van die eerstejaars altijd over „botjes” tellen en van buiten leren. Nu wordt de aansluiting bij het dagelijks leven, in de eigen omgeving, voorop gesteld. Vakspecialisme o.k., maar waar dient het voor, hoe functioneert het in de totaliteit?

Deze jongens en meisjes zullen dat zelf, in teamverband, moeten onderzoeken. Ze zullen stuiten op milieufactoren, op de sociale wetgeving, op krachten van economie en politiek, op verschillen in bestaansvisie.

Tegen vervreemding

Verschillen in bestaansvisie – deze andere opzet van studie getuigt als zodanig al van een nieuwe opvatting, een nieuwe manier van leven.

We komen dat niet alleen tegen bij studenten, maar ook bij werkende jongeren of bij dokters in de praktijk. Niet alleen in de gezondheidszorg, maar ook in het maatschappelijk werk, de stadsplanning en de toneelwereld.

't Is net, of het leven „echter” wordt. Je raakt meer persoonlijk betrokken bij je werk en je woonwijk, 't gaat steeds om het geheel, waar we met z'n allen belang bij hebben. Vakjes en hokjes blijven nodig, maar ze komen uit op één ruimte, waar je elkaar, minder vormelijk dan vroeger, ontmoet. Ook het verschil tussen „hoger” en „lager”-geplaatsten wordt gerelativeerd, je werkt samen voor één doel.

We kunnen deze beweging karakteriseren als „integratie” (heelwording) tegen vervreemding. Of als vermenschelijking tegen mechanisatie.

Strijd

Heelwording gaat niet vanzelf. Ze ontmoet harde en taaie tegenstand en bestaat meestal slechts in een minderheidsstreven. Daar staat tegenover, dat aanzetten in deze geest merkbaar worden over heel de wereld en op vrijwel alle vakterreinen.

Welzijnszorg is een verbinding van terreinen en nog iets meer dan dat. Ze is een actie, een functie in ons persoonlijk leven, maar ze strekt zich ook uit tot de beslissingen van economie en makro-politiek en tot de vragen van wereldconceptie.

Welzijn betekent meer dan materiële welvaart voor jezelf en voor je eigen werelddeel. Concurrentie om particuliere winst heeft een te hoge macht in de cultuur gekregen. Hiertegen komt opstand, ook vanuit de zorg voor geluk en creativiteit, uit „welzijnszorg”.

Op een wijde schaal van experimenten en beginnende realisaties, ontmoeten we hier een stuk humanisme. Soms letterlijk onder deze naam, zoals in „humanistic psychology”. Soms onder andere benamingen of met andere bewegingen verweven.

't Is van belang, telkens te ontdekken waar deze strijd aan de gang is, ook in onze dagelijkse situatie. Ons erbij in te schakelen en zodoende onze eigen werkvormen open te breken.

Enkele aspecten

Op zichzelf is „welzijnszorg” een tamelijk neutraal, bijna leeg begrip; 't kan zelfs walgelijk zelfgenoegzaam klinken.

Humanisme is een keus, een richting. Van daar, dat wij direct alert worden dat er iets bij ons aanslaat, nu in en door de welzijnszorg een humaniserende tendens aan't doorbreken is. Dit schudt ons wakker en tegelijk worden we waakzaam, dat het niet weer verzandt in zelfverwenning van de rijke werelddelen.

Die humaniserende tendens is te onder-

kennen aan o.m. de volgende aspecten:

– Persoonlijke betrokkenheid. De zorg voor het welzijn ligt in onze eigen hand. We zijn er bij betrokken als werker en verzorgde tegelijk, in gelijkwaardigheid.

– Integratie. Welzijn eist de creativiteit van ieder in z'n naaste omgeving, in het bredere milieu en in de makro-processen van de samenleving. Dit alles in onderlinge samenhang.

– Democratisering. De uitvoering voltrekt zich meer dan vroeger door team-, groeps- en projectwerk. Waarin ieders individualiteit niet teruggedrongen, maar opgeroepen wordt.

– Stellingname. In de genoemde vernieuwingen wordt men zich bewust van een levenskeus, die boven „welzijnszorg” als zodanig uitgaat. Een keus die gevestigde formaties van politiek en levensovertuiging doorkruist.

Op deze aspecten en hun onderlinge verwevenheid willen we nader ingaan zo mogelijk ook in deze rubriek. In elk geval wordt het onderwerp verder uitgewerkt in het pakket studie-onderwerpen, dat voor a.s. winterseizoen aan de plaatselijke gemeenschappen wordt aangeboden.

Peter Kruyswijk

Ontmoetingsgroepen h.v.

Ook dit najaar organiseert de afdeling Relatieel Vormingswerk van het Humanistisch Verbond een aantal ontmoetingsgroepen en wel in: Amsterdam-stad, Amsterdam-Bijlmer, Apeldoorn, Eindhoven, Goes, Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Wageningen.

In de ontmoetingsgroep staat de persoonlijke vorming aan de hand van de fundamentele ontmoeting met anderen centraal. Allerlei verbale en non-verbale oefeningen, spelen en methoden worden hierbij gebruikt. Er wordt een onderling vertrouwen opgebouwd, nodig om de deelnemers zichzelf te laten zijn. Geregeld wordt feedback (informatie over het eigen gedrag) gegeven en er wordt geprobeerd tot bevredigende communicatie te komen.

Een uitgebreide folder kunt u aanvragen bij het Centraal Bureau.

A.N.

Een analyse van de Europese geest

Het onlangs bij Moussault verschenen essay van W. C. Fiege met de weinig zeggende titel „Doen of Laten”, heeft als verklarende ondertitel „Over de grondslagen van het zedelijk handelen in de Europese beschaving”.

De opzet van dit boekje is ruimer dan deze ondertitel doet vermoeden. Fiege karakteriseert de uitgangspunten van de wereldbeschouwingen, die in belangrijke mate het karakter van de Europese beschaving hebben bepaald, met name het klassieke wereldbeeld en het vitalisme (het zijn is identiek met de natuur), het christendom (het zijn is een schepping van een Godheid), het idealisme (het zijn is identiek met het denken) en het marxisme (het zijn is identiek met de eeuwige materie).

Alvorens hierop nader in te gaan analyseert schrijver drie moderne wijsgerige stromingen, namelijk het neo-positivisme, de taalfilosofie en het strukturalisme. Hij kritiseert m.i. terecht het strukturalisme, dat op het ogenblik grote invloed heeft. (Een goede analyse van deze nieuwe stroming vindt de lezer ook in een bijdrage van B. Bloemsma „Het strukturalisme van Lévi-Strauss” in Rekenschap van juni 1973).

Dit strukturalisme gaat ervan uit dat het menselijk denken, de gedragsregels, de normen voortvloeien uit de superstructuur van het maatschappelijk leven: De mens is getermineerd in zijn denken en handelen.

Fiege wijst erop, dat de mens door zijn bewust-zijn afstand kan nemen van de structuur, waarvan hij deel uitmaakt.

In zijn analyse van de vier genoemde geestesstromingen, komt schrijver tot de slotsom, dat zij alle hun invloed hebben verloren. Trouwens in het algemeen zijn waarden en normen, die eeuwenlang in Europa werden aanvaard, nu aan een proces van erosie onderworpen. Wellicht had Fiege in zijn uiteenzetting over Bergson (pag. 32) er nog op kunnen wijzen, dat diens beschouwingen over de „gesloten moraal”, welke zich alleen richt op de belangen van de groep of natie en gebaseerd is op dwang, door humanisten wordt afgewezen. Zij gaan uit van wat Bergson de „open moraal” noemt, die de aan de beperkte groep gebonden gedragsregels wil doorbreken en zich richt op de mensheid in haar geheel.

Terecht zegt Fiege: „In het Griekse denken komt voor het eerst het universeel karakter der normen tot uitdrukking”.

Ten aanzien van het christendom merkt Fiege op, dat dit als cultuur- en ethiek-scheppende faktor in de moderne geïndustrialiseerde samenleving heeft gefaald. Maar hetzelfde, zegt schrijver, geldt voor het marxisme, dat van de onbewezen hypothese uitgaat, dat de materie geen begin en geen eind heeft en „zelfbewegend” en „doelgericht” is. (De auteur had er nog aan kunnen toevoegen, dat het materialistisch marxisme nauwelijks raad weet met het bewustzijn, door Husserl terecht het „Wunder aller Wunder” genoemd. Men kan zich het zijn niet voorstellen zonder bewustzijn.

Alles wat is, wordt waargenomen en gedacht dóór een bewustzijn).

Bij het marxisme is bovendien, zoals Fiege stelt, sprake van een subjectieve interpretatie van de geschiedenis. Toch erkent hij de verdienste van Marx, die de grote invloed van de samenleving op het feitelijk gedrag van de mens centraal heeft gesteld. De filosofieën vóór Marx zagen de mens teveel als een op zichzelf staand abstrakt individu, los van maatschappelijke structuren. Fiege kritiseert Marx in zoverre, dat hij meent dat de „vervreemding” van de mens ook in een utopisch toekomstrijk niet is op te heffen. De „vervreemding” is immers wezenlijk voor de mens en hangt niet samen met de eigendom van produktiemiddelen e.d. Schrijver zegt voorts dat het Oosteuropese communisme er niet in is geslaagd om een toereikende grondslag voor het zedelijk handelen te vinden. Ik teken hierbij aan, dat in Oost-Europa toch niet geheel voorbij wordt gegaan aan de vragen inzake de grondslagen van de moraal (zie hierover J. de Graaf „Moraal, marxisme en ethiek in de Sowjet-Unie”, Hilversum 1966).

Terecht stelt Fiege, dat het nazisme een geperverteerde poging was het geestelijk vacuüm in een gesecculariseerde maatschappij op te vullen door terug te vallen op biologische waarden als bloed en bodem. Ik ben echter van mening, dat men hiermede het fenomeen van nazisme en fascisme niet alléén kan verklaren. Economische crises, sociale onvrede, politieke machtsstrijd, maar bovendien „de vrees voor vrijheid” (Fromm), de behoefte aan een autoritaire vaderfiguur zijn evenzeer belangrijke oorzaken. Bovendien lijkt het mij geen toeval dat het fascisme vooral kon opbloeien in het door de Roomse kerk beheerste, economisch en sociaal achtergebleven Zuid-Europa.

Fiege stelt, dat de mens vrijheid-in-wor-ding is. Absolute vrijheid is onbereikbaar. Het voortgaan op de weg naar vrijheid, het tot-vrijheid-komen is géén proces, dat zich automatisch afwikkelt. Het menselijk lijden kan hierin een zinvolle functie hebben. Lijden heeft zin, wanneer het niet passief wordt ondergaan, maar tot aktivering van de scheppende potentie van de mens bij-

draagt. De vrijheid is en blijft voor schrij-ver dé norm van alle menselijk handelen. Zij is een volstrekt uniek verschijnsel in de kosmos en niet verder tot iets anders te herleiden. De norm voor „goed”, ethisch verantwoord handelen moet zijn: „bevordert mijn handelen direkt of indirekt het tot-vrijheid-komen van het zelf en/of van de ander?” Als uitvloeisel hiervan verwerpt de auteur de negatieve opvatting dat de menselijke vrijheid, vrijheid van handelen is voorzover hierdoor de vrijheid van anderen niet wordt aangetast.

Hij poogt tot een concretisering van zijn ethisch uitgangspunt te komen in zijn beschouwingen over samenleving en overheid, huwelijk en gezin, abortus, euthanasie, homofilie, economie, enz.

M.i. had Fiege nog kunnen wijzen op de bijzondere positie die de wetenschap in onze maatschappij inneemt. (Zie hierover ook mijn artikelen „Humanistische Verkenningen” in „Rekenschap” no. 1 en 2, 1972).

Enerzijds is deze de belangrijkste motor voor de maatschappelijke ontwikkeling, anderzijds worden door een ongebreidelde techniek bepaalde gevaren opgeroepen (databanken, af luisterapparaten). In onze tijd is ook de wetenschappelijke ontwikkeling een ethisch probleem. Toch wordt de wetenschap door de humanist positief ge-waardeerd. Niet alleen als drijfkracht van de maatschappelijke evolutie, maar ook als bron van kennis en inzicht, die het ons mogelijk maakt de juiste beslissingen te nemen. De ethische norm alléén is m.i. niet voldoende.

Tot slot nog een citaat uit dit lezenswaardige essay dat kenmerkend is voor de visie van een modern humanist:

„De zin van het menselijke bestaan, bestaat voor de mens uit de daad-werkelijke aanvaarding van zijn persoonlijk en maatschappelijk leven als – aan het menselijk zijn inherente – opdracht tot zo groot mogelijke verwerkelijking van vrijheid voor het zelf en voor de ander; zodoende mede een bijdrage leverend tot vooruitgang van de gemeenschap op weg naar vrijheid.

De zin van het zijn(de) buiten de mens blijft ondoorgrondelijk.

Al is die verwerkelijking, al is die vooruitgang voor de individuele mens – naar de ervaring leert – beperkt, al is de mens een tijdelijk fenomeen, dan dient toch niet te worden vergeten dat hij in de opeenvolging van de generaties staat. Hij staat daarin niet alleen biologisch maar óók niet-biologisch. In die opeenvolging vindt ook overdracht van gedachtegoed plaats...

In samenhang met het voorafgaande kunnen ook begrippen als menselijk geluk, menselijke waardigheid, geweten en moreel-verantwoord handelen inhoudelijk begrepen worden.

De menselijke waardigheid is het bewust op weg zijn naar vrijheid, het vrijheid-in-wor-ding zijn van mens én mede-mens.

De vooruitgang op weg naar vrijheid, de vooruitgang dus naar de existentiële en essentiële verwerkelijking van de mens (naar menselijk wel-zijn) is de maatstaf voor menselijk geluk.”

Peter Krug

INGEZONDEN BRIEVEN

Om der kinderen wille

Het is alweer 18 jaar geleden, dat de dissertatie „De tragedie der werkwoordsvormen” van Dr. J. van der Velde verscheen, een taalhistorische en taaldidactische studie van 445 bladzijden. Hierin werd, na uitgebreide onderzoeken op allerlei scholen aangetoond, dat onze werkwoordvervoeging bijna onleerbaar is, welke methode men ook gebruikt. Slechts een klein percentage van de volwassenen zondigt er niet tegen en dat is geen wonder: ze is een in de 17e eeuw door gewichtig doende heren kunstmatig ingevoerd produkt met haar inconsequent toegepaste analogie en gelijkvormigheidsregels.

Wat eerst nog een spelletje voor enkelen leek, is echter sinds 1900 – de aanneming van de leerplichtwet – een plicht. Daaraan worden veel tijd en energie verspild: ik baad, jij baadt, baadt je moeder; vader baadt, wij baden, zus baadde; ik moest baden, het te baden kind, de gebade baby, het kind werd gebaad.

En er is zo'n voor de hand liggende spelling: „schrijf, wat je hoort”. Een t is een t en een d een d. Dus: „ik baat, je baat, baat je enz. en „zus baden”. Omdat noch de kinderen, noch zeer veel volwassenen er altijd zeker van zijn, of ze met een werkwoord te doen hebben of niet, moeten ook de zinloze d's in andere woorden verdwijnen, dus: altijd, gehoord, verwondert, goet, bloet. We

schrijven toch ook niet: „De duiv vliegt naar een ander huis?”

Twee jaar geleden werd er een hevige strijd om onze schrijfwijze geleverd. Er was een actiecomité onder leiding van Dr. Kohnstamm. De onderwijswereld stond achter hem. Helaas met weinig resultaat. Was de beweging slechts een strouw ter meerdere glorie van enkele geleerden? Vergeet dat maar! We spiegelen ons aan Dr. Kollwijn. Die heeft wel 40 à 50 jaar moeten volhouden. Wie zou de spelling van het begin van deze eeuw nog terugwensen?

Ons volk is niet tegen spellingsvereenvoudiging. Dat blijkt uit de volgende voorbeelden:

De c uitgesproken als k is aan het verdwijnen. Alle eer aan de reclameman van het Kodakkado. De Franse „eau” weet zich alleen te handhaven in eau-de-cologne. Dat is begrijpelijk. De heerlijke geur zou bij de schrijfwijze odeklonje in stank veranderen. Welke fabrikant grijpt zijn kans? Maar een bureau is verkoopbaar, zelf op het hoogste nivo. En de Duitse kwelgeest „isch” met zijn ontsporingen: is, ies, ich, iech, ish, iesh, is aan het uitsterven. Men durft zelfs medies komies te zijn. Ziet u dat ons volk oncultureel genoeg is om te dulden, dat er aan de heilige spelling iets verandert.

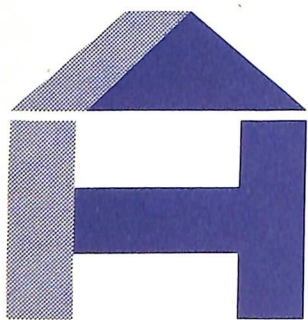
Verbeteringen worden met een zekere graagte geaccepteerd. Mits ze maar niet te

veel omvattend zijn! Daarom kom ik nu met een voorstelletje: „Redactie, gun uw medewerkers enige spelling-vrijheid”. Want wat de meeste mensen niet weten, onze schrijfwijze is vrij. Er is slechts een indirecte dwang die we ons zelf en onze medemensen opleggen. Alleen de ambtenaren moeten de voorgeschreven spelling gebruiken. En de scholen zuchten onder het feit dat die schrijfwijze de enig zaligmakende op examens is. Redactie, laten we van die vrijheid gebruik maken. Anderen zullen volgen. Maar de ervaring leert ons, dat we het geleidelijk moeten doen. De ergste booswicht moeten we eerst de hals omdraaien. Dat is die d (of dd), die een t moet zijn. Dus ook reets en steeds. Waarom vraag ik dat? Niet om een paar geleerden hun zin te geven. Maar voor de kinderen. Heeft men zich wel eens gerealiseerd, wat het voor een kind betekent, als het elke week zijn dicteeschrift opendoet en er weer opnieuw een dikke onvoldoende vindt? Waar haalt het de moed vandaan, om telkens weer opnieuw te beginnen?

Wij, volwassenen, zouden het bijtje er bij neergooien. Maar het kind moet volhouden jaren lang. Als wij, vanuit humanistisch standpunt het goede voorbeeld geven, zullen anderen, de oudercommissies in de eerste plaats, wel volgen.

Zijn we het niet verplicht?

J. C. Klaassen,
Den Haag.

Nieuw H.S.H.B.-huis te Leeuwarden

Onlangs werd de eerste paal de grond in geslagen voor de bouw van het verzorgingscentrum voor bejaarden „Erasmushiem” te Leeuwarden.

Gedurende een reeks van jaren is het bestuur van de stichting „Erasmushiem”, tezamen met de H.S.H.B. doende geweest een bouwterrein te verwerven en kontingent te verkrijgen.

Vele plannen zijn voorbereid, gewijzigd, vervallen, opnieuw opgezet en wederom gewijzigd.

Door een intensieve en prettige samenwerking met de gemeente Leeuwarden en de Provinciale Directie van de Volkshuisves-

ting en de Bouwnijverheid in de provincie Friesland en last but not least, de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid te Den Haag, was het thans mogelijk het kompleks in aanbouw te nemen.

Het verzorgingscentrum, dat gesitueerd is in het bestemmingsplan „Aldlân-West”, zal omvatten:

170 verzorgingseenheden (bedden)
105 woningen (2 bedden) voor zelfstandige huisvesting

Hobbyruimte, winkel, biljartkamer enz.

Het gebouw zal in augustus 1976 worden opgeleverd. De totaalkosten bedragen f 122.000.000,—.

Zowel de verzorgingseenheden als de bejaardenwoningen zullen volgens de laatste ontwikkelingen en visies worden ontworpen. Iedere verzorgingseenheid is geschikt voor één zowel als twee personen.

De verzorgingseenheden bestaan uit een entree, garderobe, woonkamer, slaapkamer, badcel en een keukentje.

Dit keukentje bevat drie legkasten en een roestvrijstalen aanrecht met onderkasten. Eén van de legkasten bevat een ingebouwde koelkast en één van de legkasten bevat een doorgeefkastje vanuit de gang naar de keuken. In het roestvrijstalen aanrecht is een spoelbak opgenomen en er is een opklapbaar kookplaatje met een veiligheidsklokje op gemonteerd. Alle verzorgingseenheden hebben een balkon.

De bejaardenwoningen bevatten een woonkamer, een 2 persoonsslaapkamer, een ruime berging, tevens hobbyruimte of tijdelijke logeerruimte.

De tuin zal een open karakter hebben en voldoende parkeerplaatsen bevatten.

Ruim vóór het gereedkomen van het kompleks zal de inschrijving voor bewoners geopend worden, in ieder geval voor de bewoners van de gemeente Leeuwarden, in het bijzonder voor de buitenkerkelijken. De definitieve verzorgingsprijzen en huurprijzen zullen pas tegen het einde van de bouw bekend zijn.

F.

**Nieuwe leden
blijven
dringend nodig.
Heeft u er al
een gewonnen?
Zo neen, doe het
NU**